

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์ ระบบการจัดการทรัพยากรป่าไม้และไม้พื้กับวิถีชีวิต
ของชุมชนปกากะญอ

ผู้เขียน นางสาวเพ็ญประกาย ศรีจันทร์

ปริญญา ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (การศึกษานอกระบบ)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.ชูเกียรติ ลิสุวรรณ

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระบบการจัดการทรัพยากรป่าไม้และไม้พื้ที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชนปกากะญอ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และเพื่อศึกษาปัจจัยเงื่อนไข ที่ส่งผลต่อการจัดการทรัพยากรป่าไม้และไม้พื้ในบริบทของชุมชนปกากะญอ บ้านหนองมณฑา-มอวาคี การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากชุมชนโดยการใช้แบบบันทึกการสัมภาษณ์ทั้งที่มีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้างเพื่อกำหนดคำถาม การสนทนากลุ่ม การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน เป็นต้น ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้รวบรวมไว้มาตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลด้วยการแยกแยะ และทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามกรอบแนวคิดที่กำหนดไว้และนำเสนอโดยการบรรยาย ผลของการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ระบบการจัดการทรัพยากรป่าไม้และไม้พื้ที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชนปกากะญอตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

1.1 วิถีชีวิต ความเชื่อ เกี่ยวกับไม้พื้ ไม้พื้เกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับชีวิตของคนปกากะญอทั้งคุณค่าและความเชื่อตั้งแต่เกิดจนตาย ตลอดถึงความเชื่อ ภูมิปัญญา และวิถีการดำเนินชีวิต การดูแลรักษาและการฟื้นฟูป่า ซึ่งสิ่งเหล่านี้เสมือนว่าเป็นระบบการจัดการที่คอยกำกับการใช้ประโยชน์จากป่า การจัดการการใช้ไม้พื้ เพราะฉะนั้นปัจจัย 4 ของคนปกากะญอในอดีตจึงเป็นวงจรชีวิตที่มีระบบความสัมพันธ์ในสามมิติ คือ ความสัมพันธ์

ระหว่างคนกับคน ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ และความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ ของคนที่อยู่กับป่า

1.2 การจัดการไม้พื้นของชุมชนปกากะญอ

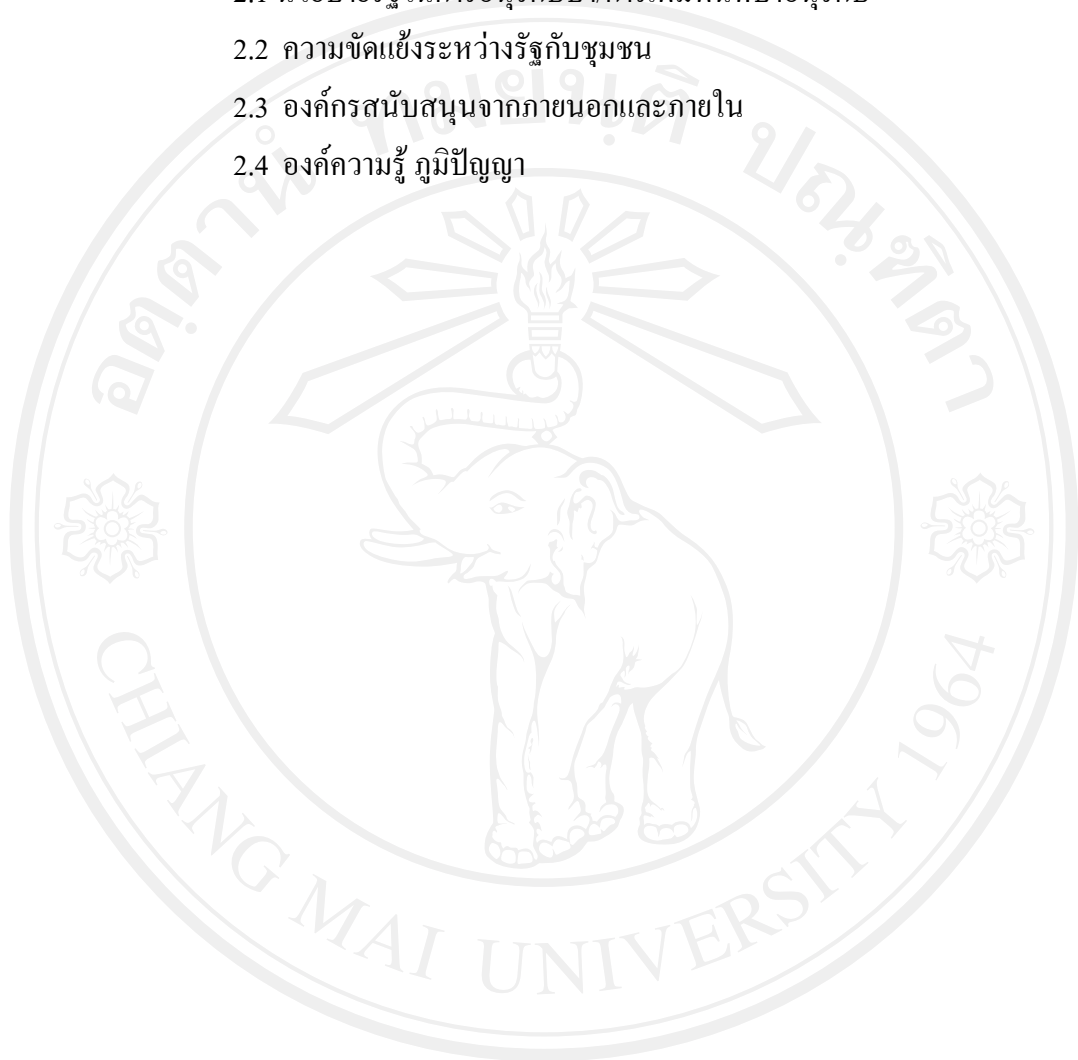
การจัดการไม้พื้นโดยชุมชนนั้น มีรูปแบบการจัดการที่ชัดเจน คือมีการกำหนดเขตพื้นที่ป่าชุมชน ป่าอนุรักษ์ ป่าที่ทำกิน และที่อยู่อาศัย มีระบบการจัดการที่เป็นโครงสร้าง คือการจัดตั้งคณะกรรมการป่าชุมชนเพื่อคอยกำกับดูแลจัดการป่า มีการกำหนดกฎระเบียบ ข้อบังคับการใช้ประโยชน์ มีการกำหนดกิจกรรมทำร่วมกันในชุมชนเพื่อการดูแลรักษา มีการเข้าร่วมคณะกรรมการป่าชุมชนในระดับเครือข่ายลุ่มน้ำเพื่อให้การดูแลรักษาและการใช้ประโยชน์จากป่าและไม้เป็นไปอย่างชัดเจน ถึงแม้ว่าในปัจจุบันจะมีการแบ่งพื้นที่ในการใช้ประโยชน์จากป่าให้เห็นชัดเจน โดยเฉพาะเรื่องการใช้และการจัดการพื้นที่นั้น โดยวิธีการแล้วก็ได้รูปแบบมาจากการจัดการและการใช้องค์ความรู้ภูมิปัญญา การดูแลรักษาป่าของชาวบ้านในอดีตที่ชุมชนยึดถือและสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน ดังนั้นระบบการแบ่งพื้นที่การเก็บเกี่ยวอย่างชัดเจน การกำหนดลักษณะไม้ที่ใช้ทำพื้น ข้อห้าม ข้อปฏิบัติต่าง ๆ จึงเป็นระบบหนึ่งที่ชุมชนใช้ในการจัดการพื้นที่เพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์ต่อทรัพยากรอย่างสูงสุดและยั่งยืน ทั้งนี้รูปแบบการจัดการพื้นที่ก็คือส่วนหนึ่งของการอนุรักษ์ และรักษาป่าให้มีความอุดมสมบูรณ์ด้วย ปัจจุบันชาวบ้านได้มีการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาในการจัดการป่าและไม้พื้นเพื่อเป็นการแสดงให้คนภายนอก โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่รัฐให้ได้เห็นว่าคน(ชุมชน)สามารถอยู่ร่วมกับป่าได้อย่างเกื้อกูล โดยมีระบบการจัดการทั้งที่เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจนและที่เป็นนามธรรมโดยผ่านพิธีกรรม ข้อห้าม ข้อตกลงบางอย่างที่ชุมชนกระทำร่วมกัน ข้อปฏิบัติตามความเชื่อของชุมชน

1.3 การจัดการทรัพยากรในด้านป่าไม้ที่สัมพันธ์กับเรื่องไม้พื้น

คนปกากะญอมีวิถีชีวิตผูกพันอยู่กับป่าช้านาน มีองค์ความรู้ภูมิปัญญาในการจัดการและดูแลรักษาป่า การใช้ประโยชน์จากป่า โดยเฉพาะชุมชนที่ต้องอาศัยไม้พื้นซึ่งถือเป็นส่วนสำคัญในการดำเนินชีวิตของชุมชนเป็นอย่างมาก คนปกากะญอได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า “หากเปรียบป่าคือชีวิตคน ไม้พื้นก็คือลมหายใจ ถ้าไม่มีป่า ก็ไม่มีพื้น ก็เหมือนกับคนไม่มีลมหายใจ แล้วคนปกากะญอจะอยู่ได้อย่างไร”

2. ปัจจัยและเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการจัดการทรัพยากรป่าไม้และไม้พื้นในบริบทของชุมชนบ้านหนองมณฑา-บ้านมอวาคี มีปัจจัยและเงื่อนไขที่สำคัญ 4 ข้อ ดังนี้

- 2.1 นโยบายรัฐในการอนุรักษ์ป่า/การเพิ่มพื้นที่ป่าอนุรักษ์
- 2.2 ความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชุมชน
- 2.3 องค์กรสนับสนุนจากภายนอกและภายใน
- 2.4 องค์ความรู้ ภูมิปัญญา

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

Thesis Title	Management Systems of Forest and Fire Wood Resources and Ways of Living of <i>The Pga K'nyau</i> Communities
Author	Miss Penprapha Srichan
Degree	Master of Education (Nonformal Education)
Thesis Advisor	Assoc. Prof. Dr.Chukiat Leesuwana

ABSTRACT

The main objectives of this qualitative research were to study the forest and fire wood resource management relating to *the Pga K'nyau* communities' folk ways in the past and current periods, and the factors and conditions affecting such management of *the Pga K'nyau* community in Nonmonta-Morwaki village. The researcher collected data by the use of formal and informal interviews, focus group discussions, formal and informal observations, and community activity involvements. The collected data were, then, grouped and analyzed relating to the research conceptual framework and objectives.

The results of the study were as follows.

1. The forest and fire wood resource management relating to *the Pga K'nyau* communities' folk ways in the past and current periods.

1.1 The forest and fire wood resource management was found as a part of *the Pga K'nyau* communities' folk ways, both in the dimensions of social values and local wisdom. The forest conservation management and recovery could be regarded as the social mechanism functioning to control the forest utility application in their daily life. Thus, the main living factors of *the Pga K'nyau* communities in the past related to the three

relationship dimensions. Those were the relationships between human and human, man and nature, including man and super-natural beliefs among the people living in the forest.

1.2 Fire wood management of the Pga K'nyau communities.

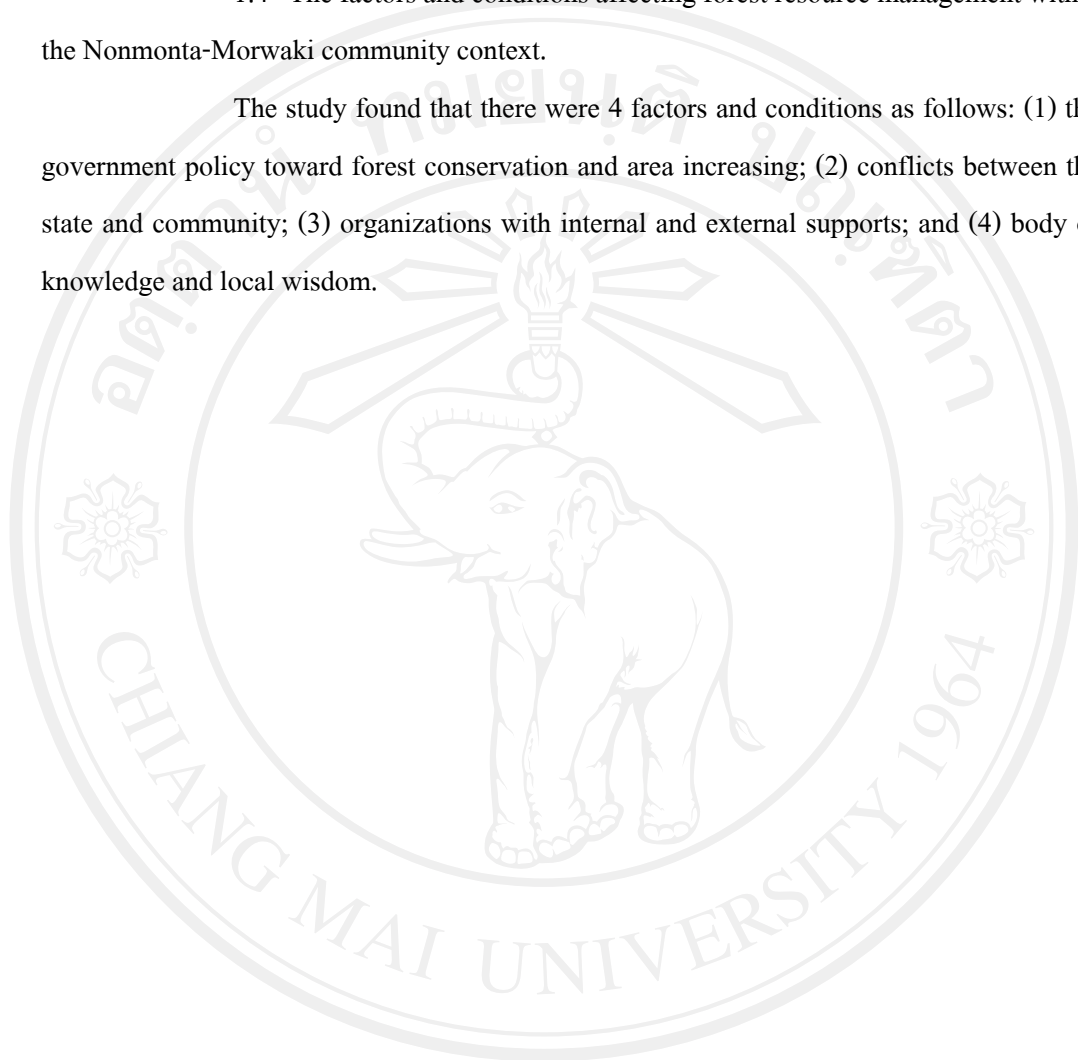
The Pga K'nyau communities had a certain management pattern with limited location of community forest, conservation forest, and residential forest. The management structure system functioned to control the forest management, regulation and rule reinforcement, and organizing mutual activities within the communities for further conservation. The community members at the watershed network level was clearly found by this research, though, at the current stage, the forest utility was divided among the community members with their agreements and regulations. The activities were conducted among the community members with involvements of the community forest committees at the watershed networking level for the benefits of forest conservation and utilization. Patterns of management and the use of local wisdom were applied in such activities through many generations. The areas of fire wood collection were allocated clearly by the villagers with types of woods and other prohibitions, resulting in sustainable resource utilization. Fire wood collection pattern of the villagers was a part of the forest conservation and preservation dimension. Currently, the villagers applied their local wisdoms in fire wood management to show to the outsiders, particularly the government officials, about their living capacity with the forest harmoniously and mutually. The management was found both practically and conceptually through rituals, taboo, regulations and practices according to the villagers' beliefs.

1.3 Resource management with relations to fire wood.

Pga K'nyau people's folk ways have related to the forest and nature for ages. The study found that they made use of their local wisdom in forest management and conservation, and making use of forest, particularly, the communities that used fire wood. *Pga K'nyau* compared the forest ironically as people life, without breath of the people was interpreted as the space without forest and fire wood. So, if the place was without forest how *Pga K'nyau* would be able to live.

1.4 The factors and conditions affecting forest resource management within the Nonmonta-Morwaki community context.

The study found that there were 4 factors and conditions as follows: (1) the government policy toward forest conservation and area increasing; (2) conflicts between the state and community; (3) organizations with internal and external supports; and (4) body of knowledge and local wisdom.

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved